

ssisi, die

ezers een

maar om

och geen

de lezers

k behalve

gegeven

Men kan

en onder

besproken

me wijze

heeft. Dat

is voor

uctie van

hior er

uten van

heeft en

waarde

ke manier

wel Fran

nherden

re groep

rijten, dat

chter den

niet tegen

el punten

dus geen

het tegen

protestan

chter den

komen en

den start

t wij zijn

n wilt; de

mt, gaat

eren voor

it eigen

uwt, maar

t (waarom

en koopen

op, maar

s-speeches,

ns, er zou

nover zou

s veelszins

Franciscus

vij het ook.

Franciscus

ng, in een

hals zou

t de dagen,

erders het

len treden

oe; en dit

ijf en ziel,

en in zijn

Franciscus

n van zijn

n.

Want, om met het laatste gansch nuchter te beginnen: wie doet Franciscus na? Men kan over hem lezen bloemige boekjes; maar wie doet wat hij gedaan heeft? Zelfs zijn naar hem zich noemende ordebroeders hebben van zijn navolging geen schijn noch schaduw behouden, als men nuchter zien wil. Baynick herinnert ergens aan Rousseau; de man zweept met den natuurmensch, maar hij bleef stilletjes in Frankrijk. En in Frankrijk heeft men prachtige boulevards en verfijnde keukens. Soortgelijke opmerking wordt over Rousseau in ons „boek van de week” ook gemaakt. Ze is nog altijd van kracht. Er zijn velen, die aan Franciscus devote zinneljes vereeren; maar de redenaars zullen een paar uur later in een mooi ledikant liggen, misschien wel gestileerd naar Louis XIV; en op de slaapkamer ontbreekt Birkenwasser evenmin als Odol. Onder de lofredenaars is geen enkele broeder-bedelaar. De lof is betamelijk; maar als hij goedkoop wordt, is het geen lof meer. En iets onbetamelijks. Als iemand straks zeggen zal: de mystiek, die de afwijzing van Franciscus als voorwaarde stelt, is een onwezenlijk gedachten-ding, zij heeft zich als positief levensbeziel nog niet vertoond, dan kan ik bij voorbaat zeggen: de navolging van Franciscus bleek tot nu toe één en onmogelijkheid. Men moet trouwens de christelijke mystiek niet opbouwen uit de aanschouwelijkheid van bepaalde (en vaak legendarische) gevallen, doch uit de grondbeginselen van zijn eigen geloof.

Intusschen geef ik alle bezwaarde ziel toe, dat een mislukte lofzegging nog niet onverworpt den eisch van de offerande des lofs. Men heeft gelijk. En daarom wil ik er aan herinneren, dat Franciscus, met al wat die man geweldigs heeft gedaan, toch in de ketterij verstrikt is geweest. Er zijn mensen, die zoo iets niet goed hooren willen; want ze zeggen: de ketterij is een bezwaar om den hemel in te gaan; en wilt gij, jager, den hemel sluiten? Tot zulke zielen zeg ik: laat den hemel voorschans aan God ter opening of ter toelating; maar gij, begin bij het begin. Vóór den hemel komt de aarde. Het is een ketterij van uw hart, o schelder der ketterjagers, dat gij de ketterij alleen maar ziet als een bezwaar om in den hemel in te gaan; en dat ge daarom als een zacht geneesmeester (een rol, dien ge niet eens te spelen hebt) liefst het papier van besmettelijke ziekte niet boven iemands deur, zelfs niet boven zijn grafkelderdeur, plakt, omdat 't zoo'n naar gezicht is. Ketterij is allereerst een belemmering, om over de AARDE heen te gaan, om door de wereld te komen, zoo als God 't wil. En DAT is de waarheid omtrent Franciscus en zijn kwaal. Laat den hemel rusten; begin met de wereld; en zeg dan, of Franciscus zijn tocht door dit leven zuiver en profetisch volbracht heeft.

Hij heeft het niet gedaan, vanwege de chronische haerese en haar versleping in zijn binnenst zieleweefsel.

In het boek, dat ik vandaag bij u inleed, wordt even gesproken over den liefdegod Eros; en Franciscus wordt als één van diens leerjongeren aangewezen. Dit is één van de weinige uitspraken van den tekst uit ons „boek van de week” waarmee ik me vereenigen kan; en tevens geeft ze duidelijk

talrijkst waren, met inbegrip van die van de brave Augère die met haar stokje kerkwaarts was gekomen, las de grijze prediker de verzen van de onvergelijkelijk schoone Bergrede. En toen hij deze woorden ontsloot, begon plotseling heel het kleins wereldje van mijn mystieke kindsheid te leven, overvloedig mijn hart. Oogenblikkelijk hervond ik, als met een strandgloed omgeven, in mijn herinnering de heerlijke hoedschap die mijn broeder ons allen had doen geven, van het wederzien in den hemel, zijn in doodsmood geschreven brief, overlogen van den glans eener triomfeerende verzekerdheid. En dan die woorden van hoopvolle verwachting door moeder in mijn bijbelte geschreven. O, moeder, moeder! haar nooft te verliezen; na den dood haar weder te zien; bij haar voor eeuwig te mogen blijven. Christus had ons dat alles beloofd en, indien ik die volheerlijke zekerheid kon verkrijgen, zou ik geen ontzetting meer kennen. Toen begon ik te bidden als door den Geest gedreven. Ik smeekte God, mij mijn zonden te vergeven die zoo zwaar op mij wogen, mij vooral te vergeven dat ik zoo verstrooid en onwaardig mijn eersten avondmaalsgang had gevierd in Parijs, in het Oratoire du Louvre, en dan, daar mijn ophanden zijnd eerste vertrek als zeeman iets heel plechtigs gaf aan mijn gebod, vroeg ik Hem ook mij te willen zegenen in de gevaarvolle en avontuurlijke loopbaan die de mijne stond te worden.

Op dat oogenblik begon de heldere zomerzon door de kleine hoogvensters van het kerkgebouw te spelen op de witte kalk der muren, overgieland al die eenvoudige boerinnenkappen met feestelijken glans, en dat was voor mijn nog kinderlijke verbeelding als een vriendelijk antwoord, als een glimlach van 's Heeren gelaat; ik voelde dat ik verhoord was, dat mij vergeving was geschied, dat noch dood, of welke scheiding ook mij zonden kunnen deren.

Hier onderbreekt Loti zijn verhaal om met zijn ervaring en kennis van volwassen mensch deze kinderlijke bevinding te corrigeren. Diezelfde zon,

de reden aan, waarom Franciscus naar mijn meening ons niet op den weg helpt, maar daarvan afrekt. Ik zal niet herhalen, wat ik daarover schreef in een opstel „Eros of Christus”, dat, wie wil, vinden kan in deel II van „Christelijk Letterkundige Studiën”, enkele weken geleden verschenen bij de Uitg. Mij. Holland, die ook Ds Wolf's studie publiceerde.

Onder verwijzing naar de daar gegeven bredere argumentatie zeg ik: Franciscus heeft Christus veel gegeven; maar niet genoeg. Hij heeft van Christus veel geleerd en aangenomen; maar niet genoeg. Hij heeft Christus offers gebracht, die Hij niet hebben wil; en van Christus' offer veel verworpen, dat de gekruiste, die ook opgestaan is, en in heerlijkheid gezet, vergeefs dezen bedelbroeder en trouwadoer heeft aangeboden.

Franciscus heeft de Armoede lief; en achter hem aan komt de legende, dat Christus de bruidegom is van de Armoede, zijn bruid; en dat de vereeniging van die twee schoone, eenvoudige kinderen wekte, onder wie Franciscus de eerste zoon zijn geweest onder vele broeders. Maar het is niet waar. Christus had de armen lief, maar de armoede niet. De Armoede verdient haar hoofdletter niet eens; want God haat haar; rijk maken, dat is Gods werk. En Christus spreekt: er zijn er, die zichzelf gesneden hebben vanwege het koninkrijk der hemelen. Zeg, zoo ge wilt, dat Franciscus tot hen behoort; maar zeg om Gods wil niet, dat daarom Christus het snijden liefheeft. Christus heeft de gesnedenen lief; maar het snijden niet. Hij is de gesnedenen; en zoo wordt hij aller geneesmeester.

En Franciscus, die zijn goederen weggeeft aan de armen, doet misschien goed. Maar als hij daarna op de Armoede verliefd wordt, gaat hij rechtsreeks in tegen God en zijn genade. Kan men soms op doornen en distelen verliefd worden? Of op den vloek? Of op den dood? Neen, maar men heeft de doornen uit te roeien om aan de rozen te geven haar plaats, haar van God bereid. En wie het getal van de armen met één vermeerderd, helpt geen arme, doch bedekt wel het evangelie van dien God, die de armen rijk maken wil. Daar zijn rijken, die geld en goed moeten vergeven aan de armen; en gezegend is elke rijke jongeling, die dezen zeer particulieren eisch van Christus vanwege zijn eigen zielenood erkent en aanvaardt. Maar dwalen doet elke broeder, die van een persoonlijke noodzaak van offerande, van zelfsnijding, van hand-afkapping, om het rijk der hemelen, een algemeen eisch stelt. Wie ziek is, moet niet op de ziekte verliefd worden, noch op het medicijn, noch op het mes van den operator, om het zoo pijnlijk genezen te worden als de man, wiens wonden hem in glans zetten in de oogen van geestelijke slappelingen. En zoo is ook Franciscus veel te slap; hij kan niet Christus' wonden zien verbeeld worden door zijn volkomen genezing aan de rechterhand des Vaders in de hoogste hemelen — HEM TEN GOEDE.

Ja, zegt een ander, maar Franciscus was toch de eenvoudige mensch. Maar het is niet waar. Wie de mystieken kent, ook Franciscus, weet, dat de naïviteit vaak bij hen een op allerkunstigste manier veroverde houding is. De man,

die hem het goddelijk antwoord bracht, had, in volmaakte onaandoenlijkheid, en onderworpen aan de wetten van den kosmos, reeds zooveler duizenden van jaren door de onmetelijke leegte van het heelal haar stralen naar onze kleine en duistere planeet gezonden. Het vriendelijke blauwe hemelgewelf zelf was niet dan de ijle oneindigheid waarin de wereld-bollen, als stafjes zweven.

De wanhoopsstemming van den Prediker zonder de blijmoedige eindconclusie van den Prediker.

Hij vervolgt dan en zegt:

„In den loop der luttele jaren die mij verder beschoren zouden zijn, is het mij dikwijls overkomen, dat ik uitgedreven werd tot den Christus, vooral in de oogenblikken dat ik den koning der verschrikkingen, den dood in de oogen heb moeten zien, maar dien Zondag in dat dorpskerkje was het toch voor 'tlaatst dat een echt christelijk gebed opklom uit mijn hart.”

Kort na dezen gezegenden kerkgang vertrekt Julien naar Brest, waar hij aan boord komt van het instructie-vaartuig de Borda, waar de tucht van ijzer is en het leven hard en ruw, maar waaraan hij toch kostelijke herinneringen bewaart.

Gewoonlijk duurt het verblijf op het opleidings-vaartuig vier jaren, waarna met „enseigne de vaisseau”, adelborst eerste klas is. Loti heeft heel normaal de rangen bij de marine doorlopen, n.l. die van luitenant-ter-zee, kapitein-luitenant (overste) en kapitein-ter-zee (kolonel). Wij kunnen bij alle fazen van zijn carrière niet stilstaan, maar hier en daar zullen wij een enkelen greep doen.

In het begin had Loti met moeilijkheden van onderscheiden aard te kampen. In de eerste plaats was zijn mager salaris ternauwernood voldoende voor zijn onderhoud, een omstandigheid, die te pijnlijker is, naarmate er bij de Franse marine, net zoo goed als bij de onze, altijd een aantal rijkelui's zoonlijes officier worden. Hij probeerde zijn inkomsten te vermeerderen door aan geïllustreerde bladen, o.a. de Illustration, teekeningen op te

Franciscus, die God afdwingt de littekenen van Christus, opdat ze in zijn eigen vleesch zouden „prieken”, is niet eenvoudig; hij is de inlevenaar van een verlanglijst van allerindividueelste verlangens en alleropzettelijkste extremiteiten, waarmee hij God verzoekt. Daar zijn er, die als door vuur verlost zijn; de verlossing maakte hen eenvoudig; maar het vuur was een brandschatting Gods, een heftig oordeel over het gebrek aan eenvoud, dat in Gods verlossing te voren was. Men moet wel op de verlossing, maar niet op het vuur verliefd worden. Heiler heeft niet voor niets gewezen op het elkander raken van de nitersten bij de mystieken van allerlei slag: de scherpste opzettelijkheid en de bloedste naïviteit. Maar deze bloedheid van ziel is geen bloedheid voor God; zij was de eigenwilligheid, die tot het legioen van naamloze dwaze navolgers roepen zou uit den hemel, als God het toeliet: zult gij zeggen: wat ons zondigen, opdat de genade te meer worde? Dat zij verre.

God laat intusschen Franciscus niet meer roepen. „Zij hebben het Woord”; en dat is genoeg.

En wie het Woord hoort, ook als calvinist, moet Franciscus' graf niet bouwen gaan. Hij sta er bij, en waarschuw tegen Franciscus' fouten, te krachtiger, naarmate zijn ziel zich uitbreidt tot God, die veel dwaasheden vergeeft, ook in menschen van het slag van Franciscus.

Dan zal hij het Woord hooren getuigen tegen deze dwaasheden. Hij hoort dan Paulus óók eens spreken van des christens metamorphose. „Wij dan, de heerlijkheid (!) des Heeren (Christus) weerspiegelende, worden van gedaante veranderd.” Franciscus is óók van gedaante veranderd: zijn handen zijn, evenals Christus' doorspijkerde handen, doorboord, vanwege de innige verliefdheid op den gewonden en gekruisten Zaligmaker. Maar Paulus wil weten, dat God ons de metamorphose ondergaan doet, die daar is, niet naar het model van den gekruisten en doorwonden, maar van den verheerlijkten Zaligmaker; is Hij niet geheel genezen? Franciscus is zoo verwonderd op de moeite, die zijn Geneesmeester voor hem over heeft, dat hij de zweelddroppels van zijn Geneesmeester in een kruik bewaren wil. Maar God wilde onze tranen in zijn kruik bewaren (Ps. 56); en de zieke doet den geneesmeester onrecht, als hij met den geneesheer lijden wil, inplaats van door hem en dan ook met hem feestelijk aan de tafel te zitten. (Ps. 23). O, die littekenen van Christus in Franciscus' vleesch! Men heeft hem er om bewierookt. Maar alle wierookgeur moet naar Jezus toe, die ook alle bloedstorting zich heeft aangenomen. Franciscus' stigmatisatie (littekenwerving) is geen evangelische „bewelddadiging” noch zoodanige gehoorzaamheid geweest, maar ging er tegenin. Paulus heeft gezegd: niemand doe mij moeite aan, want ik draag de stigmata (de littekenen) van Christus in mijn lichaam. Velen zeggen vandaag: niemand doe Franciscus moeite aan; hij draagt de stigmata van Christus in zijn lichaam. Maar er is verschil. Paulus kreeg de littekenen IN, Franciscus NA het zendingswerk. Paulus zette zijn werk voort en liep de wonden op, al werkende. Franciscus zette zijn zendingswerk er mee stop, en

zenden die hij met een zeer bekwame hand uitvoerde, en verder van een bijschrift voorzag.

Enkele jaren geleden heeft de Illustration er eenige van gereproduceerd. De meeste waren eerst nog gerefoucheerd door een van de teekenaars van dit blad. Maar 't is merkwaardig te constateren, dat de oorspronkelijke teekeningen van Loti in uitdrucksvermogen en farsheid van lijn uitmuntten boven dat wat de beroopsteekenaar er van gemaakt heeft.

Maar 't was niet alleen zijn armoede die hem benauwde. Het was zoo ten volle waar, wat de commandant van de Jean-Bart, onder wien hij geëind heeft, van hem zeide: „enfant gâté, nature d'artiste”, bedorven zoontje, artistiek aangelegd. Gedurende langen tijd bleef hij zwak en tonger, en ook schuchter. Een zekere mate van schuchterheid zal hem zijn leven lang bijblijven. Eerst na een lange training aan de gymnastiekschool van Joinville kreeg hij de volle beschikking over zijn lichaam. Die kreeg hij ten slotte zoo volkomen dat hij, eens, dezen lof kreeg van den directeur van een reizend circus, die hem voor een paar avonden uit de grap engageerde: Wel! mijnheer is zoo goed gevormd, met zijn gewelfde borst en zijn vlakke schouders. Hoe jammer, dat mijnheer niet tot de onzen behoort.”

Ik behoef hier niet te zeggen dat de brieven waarin hij zijn triomfen in het circus vertelde, op zijn arme moeder een allerpijnlijken indruk maakten.

Ten andere, verwezenlijkten de reizen die hij nu noodgedwongen moest doen volmaakt de stoutste droomen van zijn kindsheid. Hij maakt een kruistocht in den Grooten Oceaan, bezoekt de Levant, Constantinopel, Denemarken, Cayenne, Vuurland, Valparaiso, Senegal, Indo-China, Japan, kortom, bijna alle landen der wereld. De talloze indrukken die deze zwerftochten bij hem wekken, worden, getransponeerd in zijn toovertaal, de romans die hem beroemd hebben gemaakt. (Wordt vervolgd)

mutsen het